فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی
Human Sciences Research Journal
دوره جدید، شماره نوزدهم، تابستان ۱۳۹۸، صص ۱۷۸-۱۶۵ New Period, No 19, 2019, P 165-178
شماره شاپا (۲۴۷۶-۷۰۱۸) ISSN (2476-7018)

بازآفرینی دورریزها، با توجه به هویت ملی و ارزش‌های زیست‌محیطی

صدیقه سلمان
کارشناس ارشد ارتباط تصویری دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی بازآفرینی دورریزها، با توجه به هویت ملی و ارزش‌های زیست‌محیطی می‌باشد. از علائم و پیش‌نیازهای هرگونه زندگی اجتماعی اعم از هویت‌های نژادی، خاکی، قومی، گروهی، فرهنگی و. . . که با انواع خرده فرهنگ‌ها، زبان، دین و ایدئولوژی و مهارت و حرف و. . . مشخص می‌شوند، برخورداری از هویت ملی است. احساس را می‌توان بخشی از فضای مفهومی نگرش‌های زیست‌محیطی دانست. احساسات زیست‌محیطی که دلالت‌های تعلق‌گرایانه دارند، بی‌شک تأثیری مهم بر رفتارهای همسو در قبال محیط‌زیست خواهند داشت. جامعه آماری پژوهش حاضر ۳۰۰ نفر از شهروندان تهران طی بازه زمانی منتهی به خرداد ماه ۱۳۹۸ می‌باشند. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و روش مورد استفاده توصیفی تحلیلی می‌باشد. که پس از شناسایی افراد از طریق پرسشنامه به جمع‌آوری داده‌ها پرداخته می‌شود طریق روش‌های آمار توصیفی و استنباطی در نرم افزار SPSS مورد تجزیه‌وتحلیل قرار می‌گیرد. نتایج نشان می‌دهد که بازآفرینی دورریزها و ارزش‌های زیست‌محیطی با هویت ملی ارتباط مستقیم و معناداری دارند و یکدیگر را تقویت می‌کنند و بازیافت برای خلق اثر هنری ماندگار و درراستای تاثیرگذاری بر جریان‌سازی در زندگی روزمره بسیار مفید بوده و برای دستیابی به محیط‌زیست مطمئن می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: بازآفرینی دورریزها، ارزش‌های زیست‌محیطی، هویت ملی

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

مقدمه

اجتماع انسانی در محیط طبیعی شکل و قوام پیدا کرده است؛ از همین روی تعامل انسان با محیط، به اندازه تعاملش با همنوعانش اهمیت دارد و علم جامعه‌شناسی باید توجه بیشتری به این سطح از ارتباطات اجتماعی داشته باشد. از منظر جامعه‌شناختی، احساس و رفتار انسان با محیط‌زیست به عنوان یک حوزه جدید مطرح می‌شود. از آنجاکه در اجتماعات شهری به نظر می‌رسد به نوعی ارتباط بین این دو بخش از اجتماع زیستی قطع شده و در نهایت احساس تعلق و یکی بودن با محیط‌زیست کمتر شده است، شناسایی پیوندهای قلمرو اجتماعی و تأثیر آن بر قلمرو طبیعی و زیستی اهمیتی غیرقابل انکار در کنترل پیامدهای منفی برای محیط‌زیست، انسان‌ها و نسل‌های بعدی دارد.

با توجه به محدودیت منابع تجدیدپذیر طبیعی و ضرورت همگرایی بیشتر بین انسان و زیست بوم او، توجه به مسائل زیست‌محیطی و فهم و پیش‌بینی متغیرها و ساز وکارهای تأثیرگذار بر این رابطه اهمیت به‌سزایی در تحقیقات عرصه‌های گوناگون داشته است چرا که اعتقاد بر این است که با شناسایی عوامل مرتبط با این ارتباط می‌توان پیامدهای منفی تعامل انسان با محیط را کمتر کرد (ادهمی و اکبرزاده، ۱۳۹۲: ۳۸).

امروزه مسائل زیست‌محیطی عمیقاً دارای مفاهیم اجتماعی هستند و بخش عمده‌ای از باورها و رفتارهای زیست‌محیطی افراد تحت تأثیر نظام‌های فرهنگی و اجتماعی، تغییر و تحول می‌یابند. رفتار انسان در قبال محیط‌زیست تحت تأثیر مدرنیته و فرایندهای آن به رفتاری بحران‌آفرین تبدیل شده است. احساس تعلق- یکی بودن، دلبستگی و احساس آرامش نسبت به محیط‌زیست و خرده ابژه‌های آن- به عنوان بخشی از سازه نگرش می‌تواند در تعیین رفتارهای انسانی در مورد موضوعات محیط‌زیستی حائز اهمیت بسیار زیادی باشد.

احساسات، تحت تأثیر ساختارها، ارزش‌ها، فرهنگ و تعاملات انسانی هستند و در واقع مقوله‌ای اجتماعی محسوب می‌شوند (دورکیم، ۲۰۰۶) که قسمتی از آن‌ها برآمده از موقعیت‌هایی اساسا اجتماعی هستند؛ در این موقعیت‌ها افراد از یک سو تحت تأثیر متعین‌های بیرونی (ساختار و فرهنگ) هستند و از سوی دیگر، احساساتِ متناسب را در موقعیت‌های گوناگون می‌آموزند.

یک موضوع ریشه‌ای فراموش شده؛ کار چند ساله پراکنده که با یک اقدام مستمر می‌توانست زودتر از اینها به نتیجه برسد، کاغذها، پت‌ها، روزنامه‌های باطله‌ای که نام زباله کثیف را سال‌ها به پیشانی داشته‌اند و تنها با درصد محدودی از آنها مانند طلای کثیف برخورد شده است. فعالیت نصف و نیمه که سال‌ها در دستور کار قرار گرفته و انجام شده و اما سیر و مراحل تحقیقات را در سازمان بازیافت سپری نکرده است، از جمله دلایل اصلی روند کند و نارس بازیافت زباله است که روزانه ۷ میلیون تن در پایتخت تولید می‌شود. از آنجا که بخش عمده‌ای از عوامل مؤثر بر احساسات و مخصوصاً مورد اطلاق آن در این تحقیق- یعنی محیط‌زیست- ماهیتی اجتماعی دارند، از همین روی در این پژوهش به تمایلات احساسی

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

نسبت به محیط‌زیست در بین شهروندان تهرانی که دارای دلالت‌های تعلق‌گرایانه (احساسات مربوط به دلبستگی، آرامش و یکی بودن نسبت به محیط‌زیست و مسائل مرتبط با آن) هستند پرداخته شده است. هدف اصلی این پژوهش شناسایی عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس وظیفه‌گرایی نسبت به محیط‌زیست در بین شهروندان تهرانی و ارائه رویکردی نظری برای تحقیقات آتی است. پرداختن به موضوعات و مسایل زیست‌محیطی از دیدگاه اقتصادی در جهت فراهم آوردن زمینه‌های توسعه پایدار، مستلزم استفاده از ابزار تحلیلی مناسب، نظیر تحلیل هزینه- منفعت اجتماعی، تنظیم حسابداری زیست محیطی و تکنیک‌های مناسب ارزش‌گذاری می‌باشد. به کارگیری چنین روش‌هایی نیازمند شناخت «ارزش» و یا «قیمت» منابع زیست محیطی و همچنین آگاهی از مقدار هزینه‌های خسارت و آسیب بر محیط‌زیست است. بنابراین، ارزش مفهومی است که به چگونگی درک انسان‌ها از موجودات و اشیایی که مشاهده می‌کنند، مربوط شده و از یک تغییر در رفاه مردم ناشی می‌شود و این یک تغییر کمی یا کیفی است که در بهره‌مندی از کالا یا یکی از مشخصه‌های آن کالا به وجود می‌آید. در نتیجه، چیزی دارای ارزش است که به رفاه انسان کمک می‌نماید و زمانی که رفاه بیشتری ایجاد شود، ارزش بیشتری نیز ایجاد می‌گردد. تجربه رشد و توسعه اقتصادی در نیم قرن اخیر نشان می‌دهد که همگام با توسعه، بهره برداری از منابع طبیعی و انتشار آلودگی به محیط‌زیست افزایش یافته و موجب تنزل شدید کیفیت اینگونه منابع گردیده است. اگر حفظ و تداوم حیات انسان‌ها به عنوان مهمترین هدف فعالیت های اقتصادی قلمداد شود و تلاش انسان‌ها در راستای افزایش رفاه جهت‌گیری شده باشد، با انتشار آلودگی و کاهش کیفیت منابع زیست‌محیطی، در نهایت رفاه انسان‌ها کاهش خواهد یافت و چون ظرفیت پذیرش آلودگی توسط محیط‌زیست محدود است، اینگونه منابع به مانند سایر عوامل تولید به صورت یک قید و محدودیت وارد فرآیند تصمیم‌گیری فعالان اقتصادی خواهد شد و سطح بهینه مصرف و یا استفاده از این گونه منابع را تحت تأثیر قرار خواهد داد. از طرف دیگر با توجه به این که کالاهای زیست‌محیطی در زمره کالاهای عمومی خالص طبقه‌بندی می‌شوند، بنابراین انتخاب گزینه‌های مرتبط با استفاده از آنها به مراتب پیچیده‌تر از کالاهای خصوصی است. چرا که تبعات آن به مراتب بیشتر بوده و آثار توزیعی و نشتی فراوانی به دنبال خواهد داشت. در نتیجه برای منطقی نمودن استفاده از منابع زیست‌محیطی ضروری است از طرق مختلف این منابع ارزش‌گذاری شوند.

با توجه به موارد فوق در این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این پرسش هستیم که استفاده از بازیافت برای خلق اثر هنری ماندگار و در راستای تاثیرگذاری بر افکار عمومی و جریان‌سازی در زندگی روزمره و محیط‌زیست مطمئن چه تاثیری بر زندگی انسان‌ها دارند؟

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

چارچوب نظری پژوهش

هویت

هویت یک عنصر مبارز در افراد است. حال باید بدانیم عناصر تشکیل‌دهنده هویت چیست و آیا این عناصر ذهنی هستند و یا دارای نمود عینی و خارجی؟ همچنین آیا عناصر ثابتی هستند مثل سرزمین، دین یا اسطوره و یا متغیرند. مثل فناوری، وقایع و حوادث تاریخ ساز و. . . ؟

هویت می‌تواند به وسیله عوامل مختلفی به‌وجود بیاید. مثلاً جنگ‌ها و حوادث ناگوار که در یک جامعه رخ می‌دهد. می‌تواند در سرنوشت جامعه و نسل‌های آینده آن سرزمین دخیل باشد و فرهنگ‌هایی که از یک تمدن یا جامعه به تمدن و یا جامعه دیگری وارد می‌شوند، می‌توانند هویت‌ساز باشند.

عموماً ملت‌هایی که دارای فرهنگ غالب هستند با استفاده از قدرت و یا غلبه سیاسی سعی در تحمیل فرهنگ خود می‌نمایند که اینرا تهاجم فرهنگی می‌گویند. فرهنگ‌های مغلوب عموماً متعلق به جوامع ضعیفی هستند که از رشد لازم برخوردار نمی‌باشند.

هویت یکی از مفاهیم پیچیده‌ای در حوزه علوم اجتماعی و روانشناسی است. هویت نوعی چیستی و کیستی فرد را مطرح می‌کند. هویت‌های مختلفی مطرح هستند که در این جا منظور از هویت همان هویت ملی است که در حوزه‌هایی از قبیل فرهنگ، اجتماع، سیاست، امنیت و حتی اقتصاد نقش تعیین‌کننده‌ای دارد.

هویت ملی را به عنوان احساس تعلق و تعهد نسبت به اجتماع ملی و کل جامعه‌ای که فرد در آن عضویت دارد، تعریف کرده‌اند. در این تعریف باورها، ارزش‌ها، هنجارها و نهادهای فرهنگی مثل زبان، دین، آداب و رسوم، ادبیات و. . . جای دارد.

از علائم و پیش‌نیازهای هرگونه زندگی اجتماعی اعم از هویت‌های نژادی، خاکی، قومی، گروهی، فرهنگی و. . . که با انواع خرده فرهنگ‌ها، زبان، دین و ایدئولوژی و مهارت و حرف و. . . مشخص می‌شوند، برخورداری از هویت ملی است.

ابعاد هویت ملی

الف) بُعد اجتماعی: هر شخص از طریق محیط اجتماعی‌ای که به آن تعلق دارد، یا بدان رجوع می‌کند هویت خود را می‌سازد. جوهره بُعد اجتماعی هویت ملی، منوط به برقراری روابط دوستانه است و هرچه ارتباطات گسترده‌تر باشند موجب تقویت بُعد اجتماعی هویت ملی خواهد شد.

ب) بُعد تاریخی: بُعد تاریخی هویت ملی آگاهی مشترک افراد یک جامعه از گذشته تاریخی و احساس دلبستگی به آن و احساس هویت تاریخی و هم تاریخ پنداری است که پیونددهنده نسل‌های مختلف به یکدیگر است.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

ج) بُعد جغرافیایی: محیط جغرافیایی و سرزمینی تبلور فیزیکی، عینی، ملموس و مشهود هویت ملی به حساب می‌آید که ضرورتی بس عظیم است.

د) بُعد سیاسی: تعلق به دولت، نظام سیاسی و ارزش‌های مشروعیت بخش حکومت است.

هـ) بُعد دینی: داشتن دین و مذهب مشترک، پایبندی و وفاداری به آن، اعتقاد و تمایل به مناسک و آئین‌های مذهبی فراگیر در روند شکل‌دهی هویت ملی بسیار مؤثر است.

و) بُعد فرهنگی/میراث فرهنگی: مجموعه هنجارها و آداب و رسوم عامّ و مشترک که پایداری زیادی دارند از قبیل شیوه معماری، سنت‌ها، اعیاد و اسطوره‌ها و عُرف و فرهنگ مردم، بُعد فرهنگی هویت را تشکیل می‌دهند.

ز) بُعد زبانی: زبان و آثار ادبی نه تنها به عنوان یک محصول اجتماعی بلکه ابزار و وسیله ارتباطات در تولید و بازتولید فرهنگ و هویت است.

بازآفرینی

مدیریت مواد زائد، مدیریت اعمال شده بر زباله تولیدی توسط فعالیت‌های انسان است. در حقیقت هدف از آن، متوقف ساختن یا کاهش دادن اثرات سوء زباله‌ها بر سلامتی انسان‌هاست. طی سه دهه اخیر این امر در کشورهای توسعه‌یافته مبتنی بر کاهش تاثیر این مواد بر محیط‌زیست و همچنین بازیافت منابع موجود در این گونه مواد بوده است. به این معنا که زباله شامل مواد جامد، مایع و گازی زائد و همچنین تکنیک‌های خاص آن است. مدیریت این مواد برای مواد صنعتی نه چندان سمی، که در رودخانه‌های مناطقی مانند پایتخت‌ها و کلانشهرها اعمال می‌شود، معمولاً (ولی نه همیشه) منعکس‌کننده سیاست‌های اعمال شده از طرف منابع تولیدکننده این مواد زائد است. این مدیریت (به خصوص اعمال بر موادی که این زباله را تشکیل می‌دهند) در میان ملل توسعه یافته، متفاوت است که دلایل مختلفی دارد.

خطرات زیست محیطی ناشی از نقص مدیریت مواد زائد در مراکز بزرگ جمعیتی ابعاد پیچیده ای پیدا کرده است. کارشناسان شهری بر این نکته تاکید می‌کنند و معتقدند مهمترین چالش فراروی شهرهای ایران تداوم راهکارهای سنتی در مدیریت مواد زائد است. زباله یا طلای کثیف در طول نیم قرن اخیر همچون سایر منابع دور از چشم جوامع پیشرفته نمانده و با بهره‌گیری از آن توانسته‌اند بازخوردهای اجتماعی و اقتصادی بسیاری را کسب کنند. ایران نیز با برخورداری از منابع طبیعی و ظرفیت‌های بالای اقتصادی در نیمه‌راه توسعه یافتگی با بهره‌گیری از تجارب کشورهای پیشرفته سعی در ارتقای نظام اقتصادی خود دارد. بازیافت زباله به عنوان یک پروژه ملی چند سالی است که در جراید و تریبون‌های مختلف مورد بحث و ارزیابی قرار گرفته است. اهمیت این طرح و نقش تعیین‌کننده آن در اقتصاد ملی بر کسی پوشیده نیست. در

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

این راستا شهرداری به عنوان یک بازوی قوی اجرایی با تکیه بر قانون تازه تصویب مدیریت پسماند، برای تحقق این طرح وارد معرکه شده و بخش مهمی از اجرای طرح را بر عهده گرفته است.

بر اساس آمارهای رسمی موجود با تفکیک در هر ناحیه از منطقه در کلانشهرهای کشور، ماهانه ۱۲میلیون تومان در جمع‌آوری زباله صرفه‌جویی می‌شود و در صورت همکاری شهروندان این صرفه‌جویی رقم بیشتری را به خود اختصاص می‌دهد. بحث داغ زباله یا مواد زائد از جمله چالش‌های زیست‌محیطی در دنیای امروز است که انسان متمدن این قرن را با پرسش‌ها و دشواری‌های فراوانی روبه رو کرده است. از دیگر سو تکنیک‌های موجود در این زمینه، بشر را که روزی غرق در زباله بود، به جایی رسانده است که به زباله لقب طلای کثیف داده و البته این موضوع به دست نیامده مگر با تکنیکی به نام بازیافت زباله، هرچند علامت سؤال‌های فراوان دیگری به دلیل تنوع در محصولات تولیدی و به دنبال آن زباله حاصله، فرا روی این بشر متمدن قرار گرفته است.

ارزش‌های زیست‌محیطی

منابع محیط‌زیستی در جهان کنونی سرمایه‌های ارزشمندی هستند که حفظ آنها باید در ردیف اساسی‌ترین تلاش‌های انسان قرار گیرد. در حال حاضر رویدادها و پدیده‌هایی همچون تخریب و نابودی منابع طبیعی، گسترش بیابان، تغییرات اقلیمی، نابودی تنوع‌زیستی، بالا آمدن سطح آب دریاها، زمینه‌ساز وقوع بحران‌های محیط‌زیستی و بروز نگرانی‌های عمیق جوامع انسانی شده‌اند. این در حالی است که توسعه روزافزون وسایل ارتباط جمعی و فنآوری‌های اطلاع رسانی به انتشار سریع نگرانی‌های ناشی از مشکلات محیط‌زیستی یاری رسانده و چاره‌اندیشی و اقدام در رفع آنها را به امری جدی تبدیل ساخته است. در جهت رفع این کاستی و رقابت‌پذیر ساختن برنامه‌های حفاظتی طی دهه‌های اخیر، رویکرد جدیدی برای تبدیل ارزش منابع محیطی به پول و برآورد بار مالی و اقتصادی فواید غیرمبادله‌ای منابع زیست حیطی پدید آمده است، تا به صورت ابزاری در مدیریت کارآمد امور حفاظتی استفاده شود. در این راستا بسیاری از مطالعات در زمینه اقتصاد محیط‌زیست توجه خود را به ارزش‌گذاری اقتصادی منابع زیست‌محیطی معطوف داشته‌اند.

به طور کلی با توجه به این که بخش اعظم فعالیت‌های اقتصادی بر پایه تبدیل ثروت‌های زیست‌محیطی به درآمدها و ستانده‌های جاری است، برآورد ارزش پولی خدمات اکوسیستم‌ها می‌تواند بسیار سازنده باشد.

پیشینه خارجی و داخلی

(ر. ک. کیانپور و ربانی خوراسگانی، ۱۳۸۸؛ رفیع‌پور، ۱۳۷۵؛ قاضی مرادی، ۱۳۸۷). در رابطه با احساسات زیست‌محیطی هیچ اثری در این حوزه در ایران انجام نشده است و عموم مطالعات و بررسی‌های انجام شده

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

داخلی و خارجی به بررسی نگرش‌های زیست‌محیطی و تمرکز بر ابعاد شناختی و ادراک افراد نسبت به فرایندهای زیست‌محیطی پرداخته‌اند.

از جمله تحقیقاتی که به بعد احساسی نگرش‌های زیست‌محیطی پرداخته‌اند عبارتند از: تحقیقات انجام شده با مقیاس‌های رایج که توسط دانلپ و ون لایر در سال ۱۹۷۸ برای بررسی و اندازه‌گیری نگرش عمومی نسبت به محیط‌زیست و طبیعت طراحی شده‌اند. در این تحقیقات به بعد احساسی نگرش‌های زیست‌محیطی هم پرداخته شده است، با این حال تفکیک و تشریح نظری این بعد از نگرش در مورد محیط‌زیست بسیار محدود است و عمدتاً در بحث سنجش به آن توجه محدودی شده است.

بررسی دانیل ویلالبس (۲۰۱۳) با عنوان «سنجش ارتباط احساسی با طبیعت در بین کودکان» نشان داده است که میزان ارتباط احساسی فرد با طبیعت، بر تعلق او نسبت به محیط‌زیست تأثیر می‌نهد. او در تحقیق خود مقیاسی برای سنجش ارتباط احساسی با طبیعت در بین کودکان ایجاد می‌کند و تأثیر آن را بر رفتارهای حامی محیط‌زیست بررسی می‌کند.

مطالعه هیندس و اسپارک (۲۰۱۳) تأکید می‌کند که هرچه میزان تعلق احساسی فرد نسبت به محیط زیست بیشتر باشد، مشارکت و نیت به مشارکت در محیط‌زیست در قالب رفتارهای مسؤولانه‌تر بیشتر است. این مطالعه همچنین یافته‌های کالس و همکاران (۲۰۱۰) را درباره اهمیت تعلق احساسی در مسائل زیست محیطی را تأیید می‌کند.

بررسی دیگری که توسط پولی و اوکنر (۲۰۰۶) انجام شده است نیز نشان می‌دهد که باورها و احساسات، هر دو تشکیل‌دهنده مفهوم دیدگاه‌های زیست‌محیطی هستند. این مطالعه تأکید می‌کند که تعامل تعلقات احساسی و باورها و عقاید نسبت به محیط‌زیست می‌تواند در تعیین و پیش‌بینی باورها و عقاید مرتبط با محیط زیست مؤثر و مهم باشد.

شولتز و همکاران (۲۰۱۶) در مقاله خود اشاره می‌کنند اگرچه تحقیقات پیشین به دیدگاه‌های زیست‌محیطی و میزان باور فرد به این که بخشی از محیط‌طبیعی است در قالب دغدغه‌های خودمدارانه و یا دغدغه‌های زیست‌بوم‌گرایانه توجه کرده‌اند اما نوع دغدغه‌های فرد نسبت به مسائل زیست‌محیطی در ارتباط با این است که فرد تا چه حد خود را بخشی از محیط‌طبیعی و جزئی از آن و یا به عبارتی متعلق به آن می‌داند.

فرضیه‌های پژوهش

به منظور حصول اهداف پژوهش فرضیه‌های زیر در نظر گرفته شده است :

فرضیه اول: هویت ملی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می‌گذارد.

فرضیه دوم: ارزش‌های زیست‌محیطی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می‌گذارد.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

جامعه‌آماری و نمونه‌گیری

استراتژی این پژوهش به صورت قیاسی، رویکرد آن به‌صورت توصیفی و تحلیلی و روش تحقیق آن نیز پیمایش مقطعی است. ابزار پژوهش، پرسشنامه است که ترکیبی از سنجه‌ها و متغیرهای محقق ساخته و نیز اقتباس شده از دیگران است که در طیف لیکرت سنجیده شده‌اند. جامعه آماری، کلیه مردان و زنان بالغ (بالای ۱۸ سال) شهر تهران هستند با استفاده ترکیبی از تکنیک نمونه‌گیری تصادفی ساده و با استفاده از فرمول کوکران ۳۰۰ نفر پاسخگو انتخاب شدند. همان‌گونه که در جدول ۱ ملاحظه می‌گردد، پایایی ابزار تحقیق در آزمون مقدماتی وارسی و مقادیر آلفای کرونباخ محاسبه گردید و اعتبار آن تأیید شد. پس از گردآوری اطلاعات، پاسخ‌ها کدگذاری شد و با استفاده از نرم‌افزار spass برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع کمی با روش پیمایش بوده است. جامعهٔ آماری آن خانوارهای ساکن منطقهٔ نه تهران به تعداد 309531 بوده است. تعداد نمونه بنابرفرمول کوکران۲۸۰ شده بوده است که۳۰۰ پرسشنامه تکمیل شده است.

یافته‌های پژوهش

پرسشنامه تدوین شده برای تعیین پایایی (قابلیت اعتماد)، بین ۲۰ نفر از افراد صاحب نظر و خبره از جامعه آماری در دو مرحله توزیع گردید و پایایی(قابلیت اعتماد) پرسشنامه، با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ داده‌های گردآوری شده و با استفاده از نرم‌افزار SPSS تعیین شد. در جدول ۱ نتایج ضریب آلفای کرونباخ برای مولفه‌های پرسشنامه آمده است.

جدول ۱: مقادیر آلفای کرونباخ برای مقیاس‌های تحقیق

مقیاس‌های تحقیق	تعداد گویه‌ها	میزان آلفای کرونباخ
هویت ملی	۶	۰/۷۶
بازآفرینی دورریزها	۹	۰/۸۱
ارزش‌های زیست‌محیطی	۶	۰/۹۰

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

جدول ۲:آمار توصیفی

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم
هویت ملی	۹۵ .۳۱	۶۵۲ .۸	۱۳	۴۸
بازآفرینی دورریزها	۹۷ .۳۱	۵۳۳ .۸	۱۳	۴۸
ارزش‌های زیست‌محیطی	۹۷ .۳۱	۳۶۴ .۹	۱۱	۵۰

آمار استنباطی:

آزمون فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: هویت ملی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می گذارد.

فرضیه دوم: ارزش‌های زیست‌محیطی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می گذارد.

جدول۳: ماتریس همبستگی بین متغیرهای تحقیق

	هویت ملی	بازآفرینی دورریزها	ارزش های زیست محیطی
هویت ملی	۱		
بازآفرینی دورریزها	۰/۹۰**	۱	
ارزش های زیست محیطی	۰/۸۷**	۰/۹۰**	۱

** همبستگی در ۰/۰۱ معنی‌دار می‌باشد.

فرضیه اول: هویت ملی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می گذارد.

بر پایه جدول بالا سطح معناداری بدست آمده برای بین بازآفرینی دورریزها و هویت ملی ۰/۰۰ بدست آمده که کوچکتر از ۰/۰۱ می‌باشد. بنابراین فرضیه پژوهش با خطای یک صدم پذیرفته می شود. از این رو با اطمینان ۹۹٪ می‌توان گفت هویت ملی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می گذارد. و چون عدد ۰/۹۰ مثبت بوده پس هویت ملی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می گذارد.

فرضیه دوم: ارزش‌های زیست‌محیطی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می گذارد.

بر پایه جدول بالا سطح معناداری بدست آمده برای ارزش‌های زیست‌محیطی بر بازآفرینی دورریزها ۰/۰۰ بدست آمده که کوچکتر از ۰/۰۱ می‌باشد. بنابراین فرضیه پژوهش با خطای یک صدم پذیرفته می‌شود. از این رو با اطمینان ۹۹٪ می‌توان گفت بین ارزش‌های زیست‌محیطی بر بازآفرینی دورریزها رابطه وجود دارد و چون عدد ۰/۸۷ مثبت بوده پس ارزش‌های زیست‌محیطی بر بازآفرینی دورریزها تاثیر معناداری می گذارد.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

آزمون رگرسیون

در این بخش نیز به بررسی آزمون رگرسیون گام به گام بین متغیرهای پژوهش می‌پردازیم.

جدول ٤: آزمون رگرسیون چندگانه گام به گام بین متغیرهای تحقیق

گام	متغیر پیش بین	آماره F	ضریب	تغییر R^2	R^2	بتا	سطح معنی‌داری
اول	هویت ملی	۵۸۲/۱۴	۰/۴۲	۰/۷۰	۰/۷۰	۰/۸۹	۰/۰۰
دوم	هویت ملی	۵۸۲/۱۴	۱/۵	۰/۷۰	۰/۷۰	۰/۸۱	۰/۰۰
	ارزش‌های زیست‌محیطی	۵۹۰/۴۹	۰/۳۲	۰/۱۰	۰/۸۰	۰/۰۹	۰/۰۰

به منظور مشخص کردن قوی‌ترین متغیرها از روش رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام استفاده شد. نتایج این تحلیل نشان داد که در گام اول متغیر هویت ملی به تنهایی ۷۰ درصد واریانس متغیر بازآفرینی دورریزها را پیش‌بینی می‌کند (**۵۸۲f/P<0/01۱۴,**=). در گام دوم این تحلیل ارزش‌های زیست‌محیطی به عنوان دیگر متغیر پس از متغیر هویت ملی وارد معادله پیش‌بینی شد که با اضافه شدن این متغیر، قدرت پیش‌بینی به ۸۰ درصد افزایش یافت (**۵۹۰f/P<0/01۴۹**=). در واقع با اضافه شدن متغیر ارزش‌های زیست‌محیطی ۱۰ درصد به قدرت پیش‌بینی افزوده شد. نتایج این تحلیل نشان داد که متغیر پیش‌بین دیگری که در مرحله بعدی وارد معادله می‌شود از لحاظ آماری معنی‌داری نمی‌باشد (P>0/01). به عبارتی به ترتیب متغیر هویت ملی دارای بیشترین قدرت پیش‌بینی بوده و پس از آن متغیر ارزش‌های زیست‌محیطی می‌باشند.

جدول ۵: نتایج تحقیق

فرضیه‌ها	نتایج
فرضیه اول: هویت ملی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می گذارد.	پذیرش فرضیه
فرضیه دوم : ارزش‌های زیست‌محیطی بر بازآفرینی دورریزها در شهروندان تاثیر معناداری می گذارد.	پذیرش فرضیه

نتیجه‌گیری و بحث

در سالیان متمادی رابطه انسان با محیط زیست پیرامونش، رابطه‌ای از بالا به پایین و با توجه مطلق به خواسته‌ها و نیازهای بشر بوده است. تحقیقات متعددی نشان می‌دهند که رفتارهای زیست‌محیطی به شدت تحت تأثیر نگرش‌های افراد در هر دو بعد شناختی و عاطفی هستند. (صفاری‌نیا، ۱۳۸۵: ۱۲؛ طالبی صومعه سرایی، ۱۳۹۲؛ آقایی ابیانه، ۱۳۹۲)

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

زباله یا طلای کثیف در طول نیم قرن اخیر همچون سایر منابع دور از چشم جوامع پیشرفته نمانده و با بهره‌گیری از آن توانسته‌اند بازخوردهای اجتماعی و اقتصادی بسیاری را کسب کنند.

ایران نیز با برخورداری از منابع طبیعی و ظرفیت‌های بالای اقتصادی در نیمه راه توسعه‌یافتگی با بهره‌گیری از تجارب کشورهای پیشرفته سعی در ارتقای نظام اقتصادی خود دارد. بازیافت زباله به عنوان یک پروژه ملی چند سالی است که در جراید و تریبون‌های مختلف مورد بحث و ارزیابی قرار گرفته است. اهمیت این طرح و نقش تعیین‌کننده آن در اقتصاد ملی بر کسی پوشیده نیست. در این راستا شهرداری به عنوان یک بازوی قوی اجرایی با تکیه بر قانون تازه تصویب مدیریت پسماند، برای تحقق این طرح وارد معرکه شده و بخش مهمی از اجرای طرح را بر عهده گرفته است.

بر اساس آمارهای رسمی موجود با تفکیک در هر ناحیه از منطقه در کلانشهرهای کشور، ماهانه ۱۲میلیون تومان در جمع‌آوری زباله صرفه‌جویی می‌شود و در صورت همکاری شهروندان این صرفه‌جویی رقم بیشتری را به خود اختصاص می دهد. بحث داغ زباله یا مواد زائد از جمله چالش‌های زیست‌محیطی در دنیای امروز است که انسان متمدن این قرن را با پرسش‌ها و دشواری های فراوانی روبه رو کرده است. از دیگر سو تکنیک‌های موجود در این زمینه، بشر را که روزی غرق در زباله بود، به جایی رسانده است که به زباله لقب طلای کثیف داده و البته این موضوع به دست نیامده مگر با تکنیکی به نام بازیافت زباله، هرچند علامت سؤال‌های فراوان دیگری به دلیل تنوع در محصولات تولیدی و به دنبال آن زباله حاصله، فرا روی این بشر متمدن قرار گرفته است.

به دلایلی که در بالا عنوان شد باید به مقوله بازآفرینی به طور خلاقانه‌ای نگریسته شود و این نگاه خلاقانه می‌تواند منجر به نولید آثار بسیار مثبت و درخور توجهی در جامعه بگردد. بازآفرینی با اشیا و لوازم دورریختنی در حقیقت نوعی نگاه شاخص و ویژه و نگاهی هنری به جهان اطراف و دنیای پیرامونمان بوده که می‌تواند در نگاه اشخاص و زندگی مردم تاثیرات ژرف و عمیقی از خود به جای گذارد. و این آثار خلاقانه می‌تواند کمک شایانی به مردم در تصمیم‌گیری‌هایشان بنمایند.

پیشنهادهای کاربردی

ـ نتایج پژوهش می‌تواند به کلیه استفاده‌کنندگان در تولید اثر خلاقانه کمک نمایند مانند تولید بطری با درب پلاستیکی و یا تولید وسایل فکری

ـ بازآفرینی خلاقانه بازی‌های فکری کودکانه برای کودکان و نوجوانان

ـ بازآفرینی برای کمک و حفاظت از محیط‌زیست اطرافمان

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی

ـ انجام تحقیقی با موضوع تحقیق حاضر در شهرهای بزرگتر و با تعداد نمونه بیشتر

ـ انجام تحقیقی با موضوع تحقیق حاضر در ارگان‌ها و ادارات مختلف در کشور

ـ انجام چنین تحقیقی در دانشگاه‌ها و بین دانشجویان کشور

ـ انجام چنین تحقیقی در مدارس آموزش و پرورش کشور

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

فهرست منابع و مآخذ

ـ ادهمی، ر. و اکبرزاده، ا. (۱۳۹۲). «بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط‌زیست شهر تهران»، مجله تخصصی جامعه‌شناسی، سال اول، ش ۱، ص ۳۷-۶۲.

ـ اژدری، اف. (۱۳۸۲). «توسعه فرهنگی و محیط‌زیست»، فصلنامه علمی سازمان حفاظت از محیط زیست، سال اول، ش ۳۹، ص ۲۷-۲۹.

ـ اصغری اصفهانی، ل. (۱۳۷۸). مبانی حفاظت از محیط‌زیست در اسلام، تهران: نشر فرهنگ اسلامی.

ـ آرون، ر. (۱۳۷۷) مراحل اساسی سیر اندیشه در جامعه‌شناسی، مترجم: باقر پرهام، تهران: علمی فرهنگی.

ـ آزاد ارمکی، ت. (۱۳۹۱). بنیان‌های فکری نظریه جامعه ایرانی، تهران: نشر علمی.

ـ آزاد ارمکی، ت. (۱۳۷۶). نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران: سروش.

ـ آقایی ابیانه، ب. (۱۳۹۲). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر رفتار خانواده با پسماند، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

ـ بن سن، ج. (۱۳۸۲). اخلاق زیست‌محیطی، ترجمه: محمدمهدی رستمی شاهرودی، تهران: سازمان حفاظت از محیط‌زیست.

ـ بودون، ر. (۱۳۸۵). فرهنگ انتقادی جامعه‌شناسی، ترجمه: عبدالحسین نیک‌گهر، تهران: فرهنگ معاصر.

ـ ترکان، ه. و کجباف، م. (۱۳۸۷). «نگرش چیست؟»، فصلنامه توسعه علوم رفتاری، ش ۵۴، ص ۱-۴۹.

ـ تنهایی، ح. (۱۳۷۹). درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی، گناباد: نشر نی نگار.

__ Barblet, J. M. (1998) Emotion, Social Theory, and Social Structure: A Macro-sociological Approach. England: Cambridge University Press.

__ Breckler, S. J. & Wiggins, E. C. (1989) On defining attitude and attitude theory: Once more with feeling. In A. R. Pratkanis, S. J. Breckler, & A. G. Greenwald (Eds.), Attitude structure and function (pp. 407–427). New Jersey: Lawrence Erlbaum.

__ Budak, D. (2005) "Behavior & Attitude of Student Toward Environmental Issues at Faculty of Agricultural , Turkey", Journal of Applied Sciences, 1: 1224-1227.

__ Chawla, l. (1992) Childhood place attachment, human behavior and environment: advances in theory and research. Vol. 12. p. 63-88. Plenum press.

__ De Paula G. O. & Cavalcant R. N. (2000) "Ethics: Essence for Sustainability", Journal of Cleaner Production, 8: 109-117.

__ Dunlap, R. E. Van Liere, K. D. (1978) "The New Environmental Paradigm: A Proposed Measuring Instrument and Preliminary Results". Journal of Environmental Education, 9: 10-19.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]

__ Dunsmore, J. Halberstadt, A. (2008) The Dynamic Context of Emotion Socialization. ISCF Summit, Riva San Vitale Switzerland.

__ Eagly, A. H. Chaiken, S. (1993) The Psychology of Attitudes. Orlando: Harcourt Brace and Company.

__ Flam, B. J. (2006) Environmental Knowledge, Environmental Attitudes, and Vehicle Ownership and Use. PhD Dissertation in city and regional planning. Berkeley: University of California.

__ Giner-Sorolla, R. (1999) Affect in attitude: Immediate and deliberative perspectives. In S. Chaiken, & Y. Trope (Eds.), Dual-process theories in social psychology. New York: Guilford.

__ Grob, A. (1995) "A Structural Model of Environmental Attitudes and Behaviour", Journal of Environmental Psychology, 15 (3):209-220

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-27]